

STANOWIENIE I STOSOWANIE PRAWA

Elementy teorii

Andrzej Korybski, Leszek Leszczyński

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **2**

STANOWIENIE I STOSOWANIE PRAWA

Elementy teorii

Andrzej Korybski, Leszek Leszczyński

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

2

Wydawca
Dagna Kordyasz

Redaktor prowadzący
Paulina Ambroży

Opracowanie redakcyjne
Anna Wojciechowska

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne części podręcznika przygotowali:
Andrzej Korybski: część pierwsza (rozdziały I–III), część druga (rozdziały V–VIII)
Leszek Leszczyński: część trzecia (rozdziały IX–XII)
Andrzej Korybski, Leszek Leszczyński: Od Autorów, część pierwsza (rozdział IV)

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font. A decorative horizontal line with a small heart-shaped flourish at its center is positioned below the text.

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8246-593-8
2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Od autorów	9
-------------------------	---

Część pierwsza
STANOWIENIE I STOSOWANIE PRAWA – ZAGADNIENIA
METODOLOGICZNE I TEORETYCZNE

Rozdział I

Stanowienie i stosowanie prawa jako przedmiot badań	13
1. Statyczne a dynamiczne ujęcie zjawisk prawnych	13
2. Stanowienie i stosowanie prawa w teorii prawa – wybór problematyki.....	19
3. Badanie procesów stanowienia i stosowania prawa – uwagi metodologiczne	25

Rozdział II

Stanowienie i stosowanie prawa w perspektywie kulturowej	31
1. Prawo jako wytwór i czynnik kultury.....	31
2. Językowy aspekt zjawisk prawnych	36
3. Metodologiczne i teoretyczne konsekwencje wieloaspektowości zjawisk prawnych	41

Rozdział III

Stanowienie i stosowanie prawa jako procesy decyzyjne	51
1. Podejście decyzyjne w badaniu zjawisk prawnych	51
2. Decydowanie prawne a władza publiczna w państwie	54
3. Decydowanie prawne w perspektywie wybranych koncepcji interesów w prawie	62
4. Procesy decydowania prawnego jako gry organizacyjne	65

Rozdział IV

Decydowanie prawne w demokratycznym państwie prawnym	73
1. Funkcje władzy publicznej a kierunki i cele decydowania prawnego	73
2. Aksjologiczne uwarunkowania decydowania prawnego.....	76
3. Wybrane zagadnienia decyzyjnej charakterystyki stanowienia i stosowania prawa	86

Część druga**PROCESY STANOWIENIA PRAWA****Rozdział V**

Kulturowe uwarunkowania działalności prawotwórczej.....	99
1. Kształtowanie/powstawanie prawa oraz fakty prawotwórcze i źródła prawa	99
2. Stanowienie prawa a inne formy tworzenia prawa.....	102
3. Językowe uwarunkowania stanowienia prawa. Akty normatywne.....	107
4. Wybrane zagadnienia opracowywania i redagowania aktów normatywnych.....	112

Rozdział VI

Wartości i cele stanowienia prawa	119
1. Spór o wartości prawotwórstwa oraz rolę prawodawcy w stanowieniu prawa	119
2. Prawo jako instrument oddziaływania. Kwestia nauki/teorii legislacji.....	127
3. Modele polityki prawa	133

Rozdział VII

Decyzyjna charakterystyka stanowienia prawa	141
1. Procesy stanowienia prawa w perspektywie pluralizmu prawnego	141
2. Funkcje prawa a kierunki działalności prawotwórczej	149
3. Fazy procesu legislacyjnego	151

Rozdział VIII

Stanowienie prawa w demokratycznym państwie prawnym: potrzeby i wyzwania	161
1. Ujawnianie, artykulacja i reprezentacja interesów w procesie legislacyjnym: zagadnienia ustrojowo-instytucjonalne	161
2. Kompetencje prawotwórcze oraz źródła prawa a multcentryczność porządków prawnych.....	164
3. Wewnętrzne wartości stanowienia prawa oraz standardy tzw. przyzwoitej legislacji	176
4. Odpowiedzialność za stanowienie prawa i jego rezultaty	180

Część trzecia

PROCESY STOSOWANIA PRAWA

Rozdział IX

Typy stosowania prawa	189
1. Podstawowe podziały.....	189
2. Podmioty stosujące prawo	191
2.1. Rodzaje podmiotów	191
2.2. Pozycja i podstawy działania	194
3. Tryb procesu decyzyjnego	198
3.1. Regulacje proceduralne	198
3.2. Fakty inicjujące proces decyzyjny.....	199
3.3. Miejsce sporu w procesie	201
4. Decyzja stosowania prawa	204
4.1. Forma i treść decyzji	204
4.2. Kontrola decyzji i procesu decyzyjnego	206
5. Uwagi końcowe.....	209

Rozdział X

Model decyzyjny procesu stosowania prawa	211
1. Modele procesu stosowania prawa	211
1.1. Modelowanie procesu stosowania prawa w ujęciu Jerzego Wróblewskiego.....	211
1.2. Materialnoprawny i proceduralny aspekt modelu decyzyjnego	212
1.3. Składniki modelu decyzyjnego	213
2. Faza przygotowawcza „przeddecyzyjna”	214
2.1. Rodzaje działań i rozumowań	214
2.2. Ustalanie stanu faktycznego	215
2.3. Ustalanie stanu prawnego	219
3. Decyzja stosowania prawa i jej uzasadnienie	220
3.1. Decyzja stosowania prawa	220
3.2. Uzasadnienie decyzji	221
4. Fazy „podecyzyjne” (kontrolna i wykonawcza).....	224
4.1. Faza kontrolna	225
4.2. Faza egzekucyjna	226
5. Uwagi końcowe.....	227

Rozdział XI

Wykładnia w procesie stosowania prawa	231
1. Wykładnia prawa – pojęcie i rodzaje.....	231
2. Wykładnia operatywna	232
2.1. Podstawowe cechy	232

2.2. Walidacyjno-derywacyjne ujęcie wykładni operatywnej	234
2.3. Powszechność i zakres wykładni operatywnej	235
3. Reguły wykładni i ich role interpretacyjne	236
3.1. Rodzaje reguł wykładni	236
3.2. Role reguł w wykładni	238
4. Fazy wykładni operatywnej	239
4.1. Faza ustaleń walidacyjnych	239
4.2. Faza konstruowania normatywnej podstawy decyzji	242
4.3. Faza redukcji decyzyjnej	245
5. Uzasadnianie decyzji interpretacyjnej	246
6. Uwagi końcowe	247

Rozdział XII

Aksjologia w stosowaniu prawa	249
1. Wartości stosowania prawa	249
2. Legalność i praworządność stosowania prawa	250
2.1. Zarys relacji pojęciowych	250
2.2. Aspekty normatywne	251
3. Elastyczność stosowania prawa	253
3.1. Wartości sprawiedliwości i słuszności jako wartości stosowania prawa	253
3.2. Elastyczność stosowania prawa a wartości sprawiedliwości i słuszności	255
3.3. Normatywne aspekty elastycznego stosowania prawa	257
4. Luzy decyzyjne w procesie stosowania prawa	259
4.1. Źródła luzu decyzyjnego	259
4.2. Rodzaje i zakres luzu decyzyjnego	261
5. Pewność stosowania prawa	263
5.1. Aspekty pewności stosowania prawa	263
5.2. Pewność a jednolitość stosowania prawa	265
5.3. Pewność a praworządność i elastyczność stosowania prawa	267
6. Uwagi końcowe	269

OD AUTORÓW

Zagadnienia tworzenia i stosowania prawa należą bez wątpienia do tej grupy zagadnień, które decydują o odmienności tzw. kontynentalnego prawoznawstwa budowanego w ramach kultury prawa stanowionego. Są one niezbędnym elementem wykładu akademickiego z zakresu teorii i filozofii prawa; coraz częściej traktowane są także jako przedmiot odrębnego wykładu zawierającego problematykę łączącą perspektywę teoretycznoprawną z potrzebami praktyki prawniczej. W części uniwersyteckich wydziałów prawa oraz niepublicznych szkół wyższych, prowadzących studia prawnicze, taki właśnie przedmiot („Tworzenie i stosowanie prawa” lub pod podobnymi nazwami) jest ostatnio wprowadzany do akademickiego programu studiów prawniczych. Sytuacja taka uzasadnia, jak sądzimy, zamysł odpowiedniego opracowania tych zagadnień w postaci monografii akademickiej kierowanej zarówno do studentów prawa, jak też do nauczycieli akademickich, którzy włączają zagadnienia tworzenia i stosowania prawa do prowadzonych przez siebie przedmiotów i zajęć.

Monografia stanowi wynik kilkuletnich badań jej Autorów nad procesami stanowienia i stosowania prawa w perspektywie decyzyjnej. Z uwagi na sposób przedstawiania zagadnień tworzenia i stosowania prawa może ona służyć także jako opracowanie o charakterze podręcznikowym do wspomnianych wyżej przedmiotów i zajęć objętych programem studiów prawniczych. Zawiera ona bowiem wybór reprezentatywnych – dla polskiej literatury przedmiotu – koncepcji i stanowisk w kwestiach tworzenia i stosowania prawa, pozwalający na zapoznanie się z utrwalonym dorobkiem doktryny prawniczej. W opracowaniu znalazły się jednak także wątki monograficzne, przedstawienie zagadnień stanowienia i stosowania prawa zostało bowiem dokonane w kulturowej i decyzyjnej perspektywie badawczej. Decyzyjne podejście do badania tych procesów pozwala, w opinii autorów, na wykazanie istotnych, aczkolwiek pomijanych w tradycyjnej charakterystyce tworzenia i stosowania prawa, powiązań i sprzężeń między obu tymi procesami tworzenia i społecznego działania prawa. Podejście to pozwala także, w opinii autorów, na dynamiczne ujęcie prawa w jego społecznym, uwarunkowanym kulturowo tworzeniu i działaniu.

Autorzy ujmują prawo jako szczególne, wieloaspektowe zjawisko kulturowe, pełniące odpowiednie funkcje wobec ujawnionych w życiu społecznym potrzeb oraz interesów.

Interesy te są realizowane między innymi w procesach stanowienia i stosowania prawa, organizacja i przebieg tych procesów uzasadniają zaś wniosek o powiązaniu prawa z potrzebami i interesami manifestowanymi w organizacji państwowej i jej porządku prawnym. Książka dostarcza rozwiniętej charakterystyki stanowienia i stosowania prawa w innym ujęciu teoretycznym niż rozpowszechniony dotąd opis tych procesów w kategoriach normatywnego systemu źródeł prawa, normatywnej koncepcji wykładni prawa itp. Autorzy nie traktują jednak podejścia decyzyjnego jako podejścia konkurencyjnego wobec dotychczasowych sposobów opisu tworzenia i stosowania prawa. Ma to być podejście komplementarne, uzupełniające tradycyjne podejście dogmatycznoprawne w badaniu procesów stanowienia i stosowania prawa. W zamierzeniu autorów podejście decyzyjne pozwala także na wzbogacenie metody modelowania typów tworzenia i stosowania prawa opartego na charakterystyce źródeł prawa oraz decyzji sądowych bądź administracyjnych jako wytworów procesów decydowania prawnego.

Książka może być traktowana jako autorskie opracowanie podręcznikowe, pomocne w opanowaniu zagadnień teorii i filozofii prawa w odniesieniu do tworzenia i stosowania prawa we współczesnych państwach. Do każdej z trzech części opracowania został dołączony wybór literatury, pozwalający na pogłębione studia przedstawionych w nich zagadnień. Pełna dokumentacja bibliograficzna pozycji przywoływanych w książce została zawarta w przypisach.

Andrzej Korybski i Leszek Leszczyński, w sierpniu 2015 r.

Drugie wydanie podręcznika nie zmienia istotnie zamysłu autorskiego, jaki został zrealizowany w poprzednim wydaniu. Zmiany, uzupełnienia i rozwinięcia dotyczą pierwszej i drugiej części podręcznika. W części pierwszej rozwinięciu uległy wątki dotyczące antropologicznego ujęcia prawa jako wieloaspektowego zjawiska kulturowego. Część druga natomiast została wzbogacona o kwestie związane z toczącą się współcześnie dyskusją nad aksjologicznymi podstawami stanowienia prawa w państwie opartym na ustrojowym fundamencie państwa prawnego. Autorzy podjęli także próbę włączenia wybranych zagadnień wynikających z praktyki współczesnych rozwiązań ustrojowych w zakresie stanowienia prawa, a także przedstawienia ich w szerszej perspektywie decydowania publicznego w państwie demokratycznym o republikańskiej formule rządów. Część trzecia nie uległa zmianom.

Andrzej Korybski i Leszek Leszczyński, we wrześniu 2021 r.

Część pierwsza

**STANOWIENIE I STOSOWANIE PRAWA –
ZAGADNIENIA METODOLOGICZNE
I TEORETYCZNE**

Rozdział I

STANOWIENIE I STOSOWANIE PRAWA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ

1. Statyczne a dynamiczne ujęcie zjawisk prawnych

W terminologii współczesnych nauk prawnych pozostających w kręgu kontynentalnej kultury prawnej (w tym zwłaszcza w teorii prawa oraz nauce prawa konstytucyjnego) pojęcia stanowienia i stosowania prawa należą do grupy kluczowych kategorii pojęciowych, składających się na aparaturę pojęciową nauk prawnych¹. Są to pojęcia istotne dla tożsamości porządków prawnych opartych na kontynentalnej kulturze prawnej (kulturze prawa stanowionego), jednakże ich rozumienie jest przedmiotem kontrowersji. Na rozumienie to wpływają przede wszystkim przyjęta koncepcja prawa i związana z nią aksjologia, a także założone cele badawcze. Zdecydowana większość badań prowadzonych w ramach nauk prawnych dotyczy prawa obowiązującego, konsekwencją takiego stanu rzeczy jest zaś odpowiednie ukształtowanie problematyki badawczej nauk prawnych, z centralnym miejscem dla problematyki obowiązywania prawa oraz ustalania stanu prawa obowiązującego w poszczególnych porządkach prawnych. To z kolei sprawia, że za metodę badawczą swoistą dla prawoznawstwa uznaje się w doktrynie prawniczej metodę badania tekstów prawnych, określaną jako metoda logiczno-językowa (dogmatycznoprawna). Umożliwia ona badanie obowiązujących źródeł prawa, w tym dokonywania interpretacji przepisów prawnych oraz przeprowadzania rozumowań prawniczych. Metoda ta znajduje zatem zastosowanie nie tyle do badania procesów podejmowania decyzji prawnych, ile do badania wytworów tych procesów, odpowiednio sformalizowanych oraz ujętych w postaci tekstów prawnych. Badanie procesów decydowania prawnego (a takimi procesami są stanowienie oraz stosowanie prawa) nie mieści się w powyższym nurcie badań nad prawem. O ile bowiem nurt ten charakteryzuje się względną statyką, o tyle badanie procesów decydowania prawnego

¹ Por. zestawienie zagadnień badawczych i terminologii dotyczącej zwłaszcza stosowania prawa [w:] L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa*, Kraków 2004, *passim*. Por. też A. Bator (red.), *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2012, s. 187–203 oraz 259–279.

(a takimi właśnie procesami są stanowienie oraz stosowanie prawa) wymaga ujęcia dynamicznego, opartego na odpowiednim modelu decyzyjnym.

Punktem wyjścia do uzasadnienia włączenia kwestii stanowienia i stosowania prawa jest rozróżnienie statycznego oraz dynamicznego ujęcia zjawisk prawnych. Rozróżnienie to pociąga za sobą istotne konsekwencje ontologiczne dotyczące istoty prawa, jak też epistemologiczne (a więc założenia w kwestii tego, czy i jak prawo jest poznawalne) i metodologiczne (przesądzające o doborze i sposobie użycia metod badania prawa). W dotychczasowej historii poglądów na istotę prawa rozróżnia się dwie odmienne perspektywy badawcze. Pierwsza z nich prawo ujmuje jako fakt (zespół faktów) dający się badać empirycznie, przy użyciu metod właściwych dla nauk empirycznych. Osiągnięcia zorientowanych empirycznie nauk społecznych oraz nauk o człowieku wywierają współcześnie istotny wpływ na rozumienie istoty prawa. W drugiej perspektywie prawo ujmuje się jako zespół szczególnych norm postępowania, utrwalonych językowo w odpowiednich źródłach prawa oraz charakteryzujących się mocą obowiązującą. O ile ujęcie prawa jako faktu otwiera możliwości dynamicznego badania prawa, o tyle ograniczenie istoty prawa do jego normatywnego aspektu zawęża możliwości badawcze do utrwalonych kulturowo (w postaci aktów normatywnych, orzeczeń sądowych czy decyzji administracyjnych), statycznych przejawów społecznego bytu prawa.

Przyjęcie założenia, że prawo jest faktem (realnym bytem poznawalnym empirycznie), umożliwia sięgnięcie po metody badań empirycznych, które w naukach społecznych odnoszą się przede wszystkim do zachowań jednostkowych i grupowych oraz do towarzyszących im przeżyć psychicznych. Prawo uznaje się więc za poznawalne poprzez dostępne nam zmysły oraz we właściwych dla nas kategoriach porządkowania rzeczywistości (a więc przede wszystkim czasu oraz przestrzeni). Prawo jest zatem poznawalne nie tylko jako swoista wypowiedź językowa, ale także jako czynnik lub element relacji społecznych, motyw zachowania bądź czynnik wpływający na działania i decyzje (zarówno jednostkowe, jak też społeczne). Uznanie realnego bytu prawa umożliwia – w konsekwencji – włączenie do nauk prawnych kolejnego obszaru badawczego, jakim są procesy decyzyjne oraz zachowania i przeżycia psychiczne podmiotów uczestniczących w tych procesach. W szczególności umożliwia ono włączenie do nauk prawnych procesów decydowania prawnego (tj. procesów podejmowania decyzji prawnych).

Uderzającą cechą sporadycznie napotykaną w literaturze analizy procesów stanowienia oraz stosowania prawa jest rozdzielność tej analizy. Każdy z tych typów procesu decydowania prawnego jest analizowany osobno. Stwierdzenie tej rozdzielności analitycznej może budzić zdziwienie, nie towarzyszy jej bowiem zakwestionowanie zasadniczej dla kultury prawa stanowionego tezy o instytucjonalnym oraz funkcjonalnym sprzężeniu między stanowieniem i stosowaniem prawa². W konsekwencji możemy w doktrynie

² Por. np. S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2002, s. 82–85; S. Kaźmierczyk, Z. Pulka, *Wstęp do prawoznawstwa*, Wrocław 2000, s. 66–69.

prawniczej dostrzec odrębne propozycje modeli działalności prawotwórczej oraz modeli stosowania prawa, przedstawiane bez analizy związków i sprzężeń występujących między stanowieniem a stosowaniem prawa. Traktowanie tych dwóch grup modeli jako odrębnych konstrukcji badawczych wynika przede wszystkim, jak sądzimy, z braku odpowiednich podejść badawczych, pozwalających na całościowe ujęcie procesów stanowienia i stosowania prawa.

Kolejną cechą opracowań poświęconych odrębnie stanowieniu oraz stosowaniu prawa jest umieszczanie problematyki stanowienia prawa w szerszej perspektywie badawczej, obejmującej różnorodne formy (sposoby) działalności prawotwórczej. Stanowienie prawa jest traktowane jako jeden z kilku sposobów (form) prawotwórstwa, a ponadto z reguły jest ono przeciwstawiane sędziowskiej aktywności prawotwórczej w porządkach prawnych opartych na kulturze prawa powszechnego (*common law*). Powszechnie przyjętym sposobem opisu form tworzenia prawa jest przy tym poświęcanie stanowieniu prawa takiej uwagi, jaka odpowiada innym formom tworzenia prawa, choćby takim jak kształtowanie prawa zwyczajowego czy *desuetudo* (mające współcześnie niewielkie, czy wręcz marginalne znaczenie). Może to prowadzić – w odbiorze choćby takiego czytelnika jak student prawa – do zatarcia wyjątkowej doniosłości procesów stanowienia prawa we współczesnych porządkach prawnych oraz nieuzasadnionego rozwijania wątków pozbawionych współcześnie istotnego znaczenia.

Dość rozpowszechnionym sposobem analizy tworzenia prawa (a w tym także opisu i wyjaśniania stanowienia prawa) jest odróżnianie działalności prawotwórczej od kształtowania prawa, przy czym za rezultat procesu tworzenia prawa uznaje się w tym przypadku akty normatywne albo normy prawne, zaś za wynik procesu kształtowania się prawa – określenie treści zawartych w takich aktach bądź normach. Kształtowanie prawa jest ujmowane jako spontaniczny proces, mający miejsce w strukturach społecznych i politycznych zorganizowanych grup społecznych, warunkowany przez ścieranie się różnorodnych interesów jednostkowych i grupowych w społeczeństwie zorganizowanym w państwo. Proces tworzenia prawa jest więc w literaturze zdecydowanie odróżniany od procesu powstawania (kształtowania) prawa. W rozpowszechnionym w doktrynie ujęciu proces tworzenia prawa jest charakteryzowany jako proces formalnie zorganizowany i przebiegający w zinstytucjonalizowanych strukturach władzy publicznej w państwie. Doktryna jest przy tym zainteresowana nie tyle dynamiką procesu stanowienia prawa jako procesu decyzyjnego, ile utrwalonym, instytucjonalnym kształtem tego procesu. Takie podejście do badania procesu prawotwórczego, właściwe zwłaszcza dla przedstawicieli doktryny prawa konstytucyjnego oraz sporej części środowiska teorii i filozofii prawa, opiera się na założeniu, że dla opisu i wyjaśnienia procesów stanowienia prawa (podobnie zresztą – procesów stosowania prawa) wystarczy zbadać instytucjonalno-normatywny aspekt organizacji tych procesów jako procesów

regulowanych prawnie³. Słabością takiego ujęcia jest jednoznaczne związanie procesów społeczno-politycznych i ustrojowych z abstrakcyjnymi konstrukcjami normy prawnej oraz instytucji prawnej, które są przecież konstrukcjami statycznymi, nieoddającymi dynamiki podejmowania decyzji prawnych oraz ich implementacji.

Zainteresowanie badaniem stanowienia i stosowania prawa oraz wytworów tych procesów decyzyjnych w postaci decyzji prawotwórczej (oraz aktu normatywnego jako jej sformalizowanej postaci) i decyzji stosowania prawa (orzeczenia sądu bądź decyzji administracyjnej) zależy w dużym stopniu od perspektywy kulturowej, w jakiej analizuje się te procesy. Stanowienie i stosowanie prawa jako autonomiczne pola badań są wyodrębniane w kulturze prawnej opartej na rozróżnieniu tworzenia (stanowienia) i stosowania prawa jako procesów decyzyjnych wydzielonych kompetencyjnie i organizacyjno-proceduralnie. W kulturze *common law* rozróżnienie to nie występuje, zaś procesy prawotwórcze łączą się zasadniczo z aktywnością sądów. Działalność prawotwórcza organów władzy ustawodawczej oraz wykonawczej jest z kolei analizowana w ramach tzw. zarządzania publicznego, włącznie z decyzjami tych organów pozbawionymi znaczenia prawotwórczego. W doktrynie prawniczej pozostającej w kulturze prawa stanowionego niezbędną podstawą analizy procesów decydowania prawnego (zarówno stanowienia, jak też stosowania prawa) powinno być wykazywanie swoistego sprzężenia zachodzącego między obiema tymi sferami procesów decyzyjnych w strukturach władzy publicznej. Sprzężenie to ma kluczowe znaczenie dla kultury prawa stanowionego; teza o sprzężeniu jest charakteryzowana z reguły poprzez wykazywanie niezbędności wydobycia podstawy normatywnej decyzji stosowania prawa z odpowiednich źródeł prawa stanowionego przez organy władzy publicznej wyposażone w kompetencje prawotwórcze. W kulturze prawa precedensowego (tzw. anglosaskiej kulturze prawnej) wyodrębnianie procesów stanowienia oraz stosowania prawa ma drugorzędne znaczenie, z uwagi na swoistość systemu źródeł prawa oraz prawotwórcze znaczenie orzecznictwa sądowego.

Należy odnotować, że pojęcia tworzenia i stosowania prawa w kulturze anglosaskiej zasadniczo nie występują, podstawową zaś formą społecznego działania prawa, obejmującego oba wyróżniane w kontynentalnej literaturze typy procesów powstawania i działania prawa (zwłaszcza w dziedzinie prawa prywatnego), jest sądowe decydowanie w konkretno-indywidualnych sprawach, formujące określoną praktykę precedensową⁴. W rezultacie zagadnienia interpretacji prawa, argumentacji prawniczych oraz wnioskowań, stanowiące w kontynentalnej kulturze prawnej nieodłączną część stosowania prawa jako wyodrębnionego przedmiotu badań zarówno dla szczegółowych, jak też ogólnych nauk prawnych, w kulturze anglosaskiej należą po prostu do zasadniczego nurtu prawo-

³ Por. zwłaszcza A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Warszawa 1992, s. 169–172. Podobne rozróżnienia są proponowane w zdecydowanej większości opracowań propedeutycznych z zakresu prawoznawstwa, a także podręczników z zakresu teorii i filozofii prawa.

⁴ Por. L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii...*, s. 17.

znawstwa – bez rozróżniania procesów prawotwórczych i procesów stosowania prawa⁵. W prawoznawstwie opartym na założeniach i wartościach anglosaskiej kultury prawnej zagadnienia – traktowane w kontynentalnej literaturze jako przynależące do problematyki stosowania prawa – są rozproszone. Nie występują one jako zwarty kompleks badawczy i są łączone z badaniami nad orzecznictwem sądowym i funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości.

Centralne miejsce w pojęciowej analizie procesów tworzenia prawa w ujęciu teoretycznym oraz filozoficznym przypada pojęciu prawodawcy. Prawodawca jest charakteryzowany przez przedstawicieli teorii prawa jako pewna idealizacyjna konstrukcja podmiotowa, wyposażona w przymiot racjonalności. Konstrukcja ta w oczywisty sposób abstrahuje od rzeczywistej alokacji kompetencji prawotwórczych w strukturze władzy publicznej w państwie i znajduje zastosowanie nie do opisu i wyjaśnienia procesów legislacyjnych, ale do teorii i praktyki stosowania prawa. Racjonalny prawodawca to prawodawca, który dysponuje pewnym spójnym systemem wartości, a także posiada uzasadnioną i najpełniejszą na dany moment wiedzę, pozwalającą na realizację tych wartości (w domyśle: w procesach stosowania prawa). Wiedza ta spełnia wymogi poprawności logicznej: jest niesprzeczna i tworzy spójny system twierdzeń, zaś preferencje prawodawcy racjonalnego wynikają z przyjętych wartości i są asymetryczne oraz tranzytywne. Podmioty dokonujące wykładni prawa (zarówno wykładni wiążącej, jak też wykładni doktrynalnej) muszą przyjąć wskazane wyżej cechy racjonalnego prawodawcy, jeżeli dążą do racjonalizacji swoich wyborów interpretacyjnych oraz konkluzji wynikających z wnioskowań prawniczych⁶. Założenie racjonalnego prawodawcy często towarzyszy założeniu decyzji stosowania prawa jako decyzji konkretno-indywidualnej będącej „ustami ustawy” bądź – w sylogistycznym modelu wykładni prawa – decyzji konsekwencyjnej, urzeczywistniającej racjonalne ustawy w jakiejś zindywidualizowanej, konkretnej sytuacji.

W doktrynie konstytucjonalistycznej oraz w pracach z zakresu socjologicznie lub politologicznie zorientowanej teorii prawa za prawodawcę uznaje się organ władzy publicznej wyposażony w kompetencję prawotwórczą zawartą w obowiązujących normach prawnych o odpowiedniej mocy prawnej (konstytucyjnej lub ustawowej). Stąd też obszar badawczy w analizie tego typu jest w dużym stopniu podporządkowany rozwiązaniom organizacyjnym dotyczącym alokacji kompetencji prawotwórczych w systemie władzy publicznej, a także praktyce legislacyjnej. Kwestia racjonalności tak rozumianego pra-

⁵ Por. G. Rivlin, *Understanding the Law*, Oxford University Press 2009, zwłaszcza s. 4–8, 11–15, 19–33 oraz 39–42. O swoistości decydowania prawnego w anglosaskiej kulturze prawnej por. także A. Korybski, *Application of Law as an Object of Study: Key Concepts, Issues and Research Approaches* [w:] A. Korybski, B. Liżewski (eds.), *Selected Theoretical Problems in Decision Making Perspective*, „Studia Iuridica Lublinsia” 2015, vol. XXIV/2, s. 13–25.

⁶ Szerzej: L. Nowak, *Interpretacja prawnicza*, Warszawa 1973, *passim*. Założenie racjonalnego prawodawcy należy odróżnić od racjonalności tworzenia/stanowienia prawa, a także od racjonalności porządku prawnego (por. L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii...*, s. 30–33).

Podręcznik jest jednym z nielicznych na rynku opracowań dotyczących tematyki stanowienia i stosowania prawa. Autorzy wyróżnili procesy stanowienia prawa spośród podstawowych form tworzenia regulacji prawnych oraz powiązali je ze stosowaniem prawa jako elementem współczesnego i demokratycznego państwa prawa. Charakterystyka tych procesów jako procesów decyzyjnych, przebiegających w strukturach władzy publicznej, uwzględnia istotne przeobrażenia instytucjonalne władzy publicznej w państwach Unii Europejskiej oraz budowę wspólnego, europejskiego porządku prawnego.

Publikacja przydatna będzie w szczególności studentom prawa, administracji publicznej oraz stosowanych nauk społecznych, a także nauczycielom akademickim wykładającym propedeutykę prawoznawstwa, teorię i filozofię prawa, prawo konstytucyjne, prawo sądowe oraz postępowanie administracyjne. Zainteresuje również przedstawiciele praktyki prawniczej prowadzących działalność zawodową związaną z procesami stanowienia i stosowania prawa.

Andrzej Korybski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, kierownik Akademickiego Centrum Mediacji UMCS oraz pracownik Katedry Teorii i Filozofii Prawa Wydziału Prawa i Administracji UMCS; autor lub współautor ponad 100 publikacji naukowych z zakresu teorii i filozofii prawa, w tym 5 monografii i 8 podręczników akademickich.

Leszek Leszczyński – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Teorii i Filozofii Prawa oraz dyrektor Instytutu Nauk Prawnych UMCS w Lublinie; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego w stanie spoczynku; autor około 300 publikacji naukowych, zwłaszcza z zakresu stosowania i wykładni prawa, europejskiego systemu praw człowieka, integracji europejskiej oraz komparatystyki prawniczej (ze szczególnym uwzględnieniem prawa anglosaskiego i japońskiego).

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

ISBN 978-83-8246-593-8

9 788382 465938

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMÓWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 59 ZŁ (W TYM 5% VAT)